

Den förste muslimen i Sverige

Ebrahim Umerkajeff och islams tidiga historia i Sverige

Artikel baserad på historiska källor | 2024

Inledning

Sverige är i dag ett mångreligiöst samhälle där islam utgör landets näst största religion. Men islams historia i Sverige sträcker sig längre tillbaka än vad många känner till – ända till vikingatiden. Ändå är det inte förrän i slutet av 1800-talet som en enskild muslim bosätter sig permanent i landet och lägger grunden till det som skulle bli en av modernitetens mest betydelsefulla religiösa förändringar i Sverige.

Mannen hette Ebrahim Umerkajeff, och hans historia är på samma gång en personlig berättelse om äventyr och kärlek, och en berättelse om ett lands långsamma öppnande mot omvärlden.

Bakgrund: Tidiga kontakter mellan

Sverige och den muslimska världen

Långt innan den förste bofaste muslimen anlände till Sverige hade landets befolkning kontakter med den islamiska världen. Arkeologiska fynd från 700-talet vittnar om handel och kulturutbyte under vikingatiden, och arabiska och persiska krönikor berättar om nordiska handelsmän i muslimska riken.

Under 1500-talet, då Gustav Vasa regerade, inleddes diplomatiska kontakter med muslimska stormakter. Senare, under Karl XII:s tid (1709-1714), levde den svenske kungen i det osmanska riket och hade muslimska soldater i sitt följe. Vid hemkomsten 1716 anlände dessa till Karlshamn och fick genom ett kungligt fribrev rätt att hålla muslimsk gudstjänst - vilket gjorde Karlskrona till den första stad i Sverige där detta ägde rum.

Trots dessa kontakter dröjde det till slutet av 1800-talet innan en muslim bosatte sig permanent i landet - delvis på grund av att det länge var förbjudet att utöva annan tro än luthersk kristendom i Sverige.

Ebrahim Umerkajeff - den förste muslimen

Ankomst till Sverige

År 1897 anlände en ung man vid namn Ebrahim Letejeff Umerkajeff (1877-1954) till Stockholm. Han var körsnär och tatar från staden Penza, belägen drygt 60 mil sydväst om Moskva i det dåvarande Ryssland. Ursprungligen kom han till Sverige för att besöka den stora Konst- och industriutställningen på Djurgården.

Vad som borde ha blivit ett kortare besök skulle i stället bli ett livsval. Umerkajeff stannade i Sverige, och med tiden etablerade han sig som affärsman med lägenhet på Östermalm och butik på Birger Jarlsgatan i Stockholm.

Familjeliv och medborgarskap

I Stockholm träffade Umerkajeff en ung svensk kvinna, Maria Elisabet Hult

(1876–1955). De gifte sig, och år 1901 föddes deras son Hussein Umerkajeff (1901–1989), som senare skulle bli känd som sprintlöpare och bowlare.

År 1919 blev Ebrahim Umerkajeff den förste muslimen att erhålla svenskt medborgarskap utan att behöva lämna sin religion. Det var ett historiskt ögonblick som speglar den gradvisa liberaliseringen av det svenska samhället - religionsfrihetslagen trädde formellt i kraft först 1952.

”Vid förra sekelskiftet flyttade en man vid namn Ebrahim Umerkajeff till Stockholm och länge levde han där som landets enda muslim. Han kom till Sverige som ung fattig äventyrare men blev med tiden en framgångsrik affärsman.”

— Nättidningen Svensk Historia

Islams etablering i Sverige

Fler muslimer anländer

Under 1920-talet följde Akif Arhan från Turkiet i Umerkajeffs fotspår och bosatte sig i Sverige. Under andra världskrigets flyktingvågor på 1940-talet kom ytterligare muslimska familjer, och Umerkajeff hjälpte dem att hitta sig till rätta i det nya landet.

Bland de nyanlända märktes Osman Soukkan (1903–1975) från Turkiet, som kom att bli landets förste imam, samt Ali Zakerov (1911–1975) från Estland.

Den första muslimska föreningen

År 1949 grundade Umerkajeff, Arhan, Soukkan och Zakerov tillsammans Sveriges första muslimska kulturförening: 'Turk-Islam Föreningen i Sverige för Religion och Kultur'. Föreningen bytte senare namn till Islam Församlingen i Sverige och innebar att islam blev den första icke-kristna religion att etableras i Sverige sedan judiska församlingar tilläts.

”Från en handfull muslimer 1930 till kanske en miljon i dag innebär ju en enorm förändring. Att det skulle ske utan att man diskuterar frågor där man upplever att det krockar är omöjligt.”

— Simon Sorgenfrei, docent i religionsvetenskap, Södertörns högskola

De första moskéerna

På 1950-talet köptes de första muslimska begravningsplatserna vid Skogskyrkogården i Stockholm. En tidig källarmoské öppnade 1959–1962 i Stockholmsförorten Kärto. Den första officiella moskén i Sverige, Nasirmoskén, byggdes 1976 i Göteborg, följd av Malmömoskén 1983.

Sammanfattning

Ebrahim Umerkajeffs historia är startpunkten för en av de mest genomgripande religiösa förändringarna i modern svensk historia. Han kom till Sverige som en fattig ung man från Ryssland och lämnade efter sig ett arv som påverkar det svenska samhället än i dag. Från att ha varit i princip ensam muslim i Sverige under decennier, till att Islam sedan 2000-talet räknas som landets näst största religion – det är en berättelse om migration, integration och religionsfrihet.

Som religionsvetaren Simon Sorgenfrei formulerat det: *”Ebrahim Umerkajeff och de första muslimerna är början på berättelsen om hur Sverige blev ett invandrarland.”*

Källor

Forum för levande historia – Islam och muslimer i Sverige.
levandehistoria.se

Populär Historia – De första muslimerna i Sverige (21 mars 2024).
populärhistoria.se

Nättidningen Svensk Historia – Berättelsen om Sveriges första muslimer.
svenskhistoria.se

Ibn Rushd Studieförbund – Islams historia i Sverige kartlagd (2018).
ibnrushd.se

Wikipedia – Islam i Sverige. sv.wikipedia.org

Blogg Slaktingar – Islam och muslimernas historia i Sverige (2021).
blogg.slaktingar.se

Sorgenfrei, Simon – Islam i Sverige: De första 1300 åren. SST (Myndigheten för stöd till trossamfund).